Regijski park Škocjanske jame

Ali se (bo) splača(lo) živeti v zavarovanem parku?

Kaj pomeni živeti sredi lepote, ki je tako izjemna, da je vpisana celo v svetovni register naravne dediščine? Je proglasitev vasi in okolice za del zavarovanega območja za vaščane vir boljšega življenja ali ovira? Odgovor na to vprašanje je na primeru prebivalcev regijskega parka Škocjanske jame iskala* prof. dr. Ana Barbič *skupaj s študenti podiplomskega študija krajinske arhitekture in kmetijstva Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Bodo vaščani v Škocjanu izkoristili priložnosti, ki jim jih ponuja regijski park Škocjanske jame?

Domačini vasi Matavun, Škocjan in Betanja so sicer že od samih začetkov priprav na zavarovanje njihovega območja kot regijskega parka pričakovali, da bodo ob Škocjanskih jamah kot naravni dediščini svetovnega pomena ter drugi bogati naravni in kulturni dediščini regijskega parka živeli lažje in bolje in zlasti, da bodo tudi njihovi otroci ostali v domačem kraju. So se njihova pričakovanja v dveh letih obstoja parka uresničila? Ali, strokovno rečeno, jim je omogočeno, da svojo bogato lokalno dediščino optimalno vključujejo v svoj gospodarski proizvod? Oziroma preprosto vprašano, ali lahko »od nje živijo«?

• ***Zavarovanost območja prinaša prednosti in omejitve. Med prednostmi največ gospodinjstev navaja naravno dediščino, nekaj manj kulturno dediščino, ki ji tesno sledi prometna dostopnost, le dvoje gospodinjstev pa navaja kot prednost obstoječe gospodarske dejavnosti. Da so prednosti lahko hkrati omejitve, pa kažejo podatki, po katerih dvanajst gospodinjstev navaja kot omejitev naravno, osem pa kulturno dediščino, tri gospodinjstva kot omejitev izpostavljajo prebivalce, eno gospodinjstvo pa obstoječe gospodarske dejavnosti.***

Da in hkrati ne oziroma še ne, je bilo slišati minuli teden v veliki sobi lepo obnovljene domačije v Škocjanu, danes domovanju Javnega zavoda Park Škocjanske jame. V njej so bili zbrani domačini omenjenih treh vasi in omenjena skupina raziskovalcev, ki so v zadnjih letih proučevali naravne in gospodarske danosti njihovega okolja, letos pa so posebno raziskavo namenili ugotavljanju gospodarskih potencialov parka na temelju lokalnih virov. Pozornost so posvetili tudi doživljanju življenja v varovanem območju: prednostim in omejitvam, kot jih občutijo domačini sami, njihovim problemom in pričakovanjem.

Domačini pričakujejo boljše čase

V raziskavo je bilo zajetih 25 od skupno 27 gospodinjstev. Kako ta gospodinjstva doživljajo življenje v parku? Kakšne možnosti vidijo v njem za svojo prosperiteto (in s tem za uspešno varovanje bogate dediščine, kajti nesporno velja, da jo najbolje varujejo tisti, ki od nje »živijo«)?

Po rezultatih raziskave je moč soditi, da kar tri četrtine gospodinjstev meni, da jim park kljub omejitvam nudi perspektivo za boljše življenje. Med 25 gospodinjstvi jih je namreč 19 pripravljenih na novo uvesti, ohraniti v dosedanjem obsegu ali razširiti eno ali več dejavnosti. Šest gospodinjstev pa žal nima oziroma ne vidi možnosti za kakršnokoli gospodarsko dejavnost, vendar ne zaradi parka. Gre za dve gospodinjstvi v Škocjanu in za štiri gospodinjstva v Matavunu, ki skupaj štejejo le osem ljudi, ki so vsi že v letih in upokojeni, so pa vendarle pripravljeni sodelovati v kakih skupnih akcijah.

Med 38 možnimi oziroma dopustnimi gospodarskimi dejavnostmi (te sodijo v gozdarstvo in kmetijstvo, predelavo kmetijskih pridelkov, obrti in storitve ter turizem) si je največ, (kar 19) gospodinjstev izbralo eno ali več kmetijskih dejavnosti. Po pet jih je zainteresiranih za pridelovanje sena, organsko pridelavo vrtnin in dišavnic, štiri za nabiranje sadja na travniških sadovnjakih, tri za organsko pridelovanje sadja in prav toliko za rejo konj, po dvoje se jih zanima za organsko pridelovanje okopavin in žit in po eno za gojenje rož in nabiranje suhljadi. Tudi v predelavi kmetijskih pridelkov mnoga gospodinjstva vidijo možnost za zaslužek. Tako jih je devet pripravljenih ob posebnih priložnostih pripravljati domače jedi, za peko domačega kruha in peciva se zanima šest gospodinjstev, po štiri bi pripravljalo marmelade, se lotili žganjekuhe ali sušenja mesa, tri gospodinjstva pa bi pridelovala sadni kis.

Gre torej za dejavnosti, ki bi se lepo vklopile v turizem, ki kot vir zaslužka tudi zanima marsikaterega prebivalca parka (sedem gospodinjstev želi imeti turistične apartmaje, šest jih je pripravljeno voditi krajše izlete in pet oddajati prenočišča z zajtrkom, štiri bi zagotavljala in vzdrževala prostore za piknike, tri bi nudila prostor za taborjenje ali prevažala turiste s kočijo, po dvoje gospodinjstev pa bi se ukvarjalo z varovanjem otrok na domu ali na igrišču, nudilo privez in oskrbo konj ali pa bi izposojalo športne pripomočke. Tudi izkazan interes za obrt se navezuje na turizem (štiri gospodinjstva bi se želela ukvarjati z domačo ali umetno obrtjo, tri pa s prodajo na tržnici).

• ***Prof. dr. Ana Barbič je skupaj s študenti podiplomskega študija krajinske arhitekture in kmetijstva Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani opravljala animacijsko in raziskovalno delo na območju Regijskega parka Škocjanske jame od leta 1995 dalje do letošnje jeseni. Njihovi zaključki in zamisli, zbrani podatki ter pogledi domačinov na življenje v parku in na možnosti gospodarskega razvoja, so objavljeni v šestih zvezkih publikacije Regijski park Škocjanske jame.***

Ali je upanje na boljše čase utemeljeno?

Našteto so želje prebivalcev. Kakšne pa so možnosti, da se njihove želje tudi uresničijo? Glede na to, da je primerno nadzorovan in obvladan turizem dejavnost, ki ni v nasprotju z varovalno funkcijo parka, temveč nasprotno, park tako dejavnost celo omogoča in spodbuja, bi se morali prebivalstvu obetati zlati časi. Jih bodo dočakali?

Morda. Samo želje in pripravljenost lokalnega prebivalstva namreč niso dovolj, pač pa so potrebni vsaj še znanje oziroma kvalifikacije, prostor oziroma zemljišče ter denar za potrebne naložbe. Kot kaže omenjena raziskava, ima za slabo četrtino dejavnosti vsaj del gospodinjstev, ki bi se želela z njimi ukvarjati, zadovoljena dva od treh naštetih pogojev, za tri dejavnosti pa imajo zainteresirana gospodinjstva zadovoljen le en pogoj. Največje število gospodinjstev ima za izbrane dejavnosti vsaj delno zagotovljen prostor oziroma zemljišče, nekoliko manj gospodinjstev ima člane z ustreznimi znanji oziroma kvalifikacijami (te je sicer moč pridobiti z nasveti ali ustreznim usposabljanjem), najmanj gospodinjstev pa ima za potrebne naložbe v izbrane dejavnosti zagotovljen tudi del lastnih finančnih sredstev.

»Ponujen oziroma možen gospodarski proizvod zainteresiranih gospodinjstev je skoraj v celoti naravnan na turizem oziroma turiste kot neposredne porabnike lokalnih proizvodov, hkrati je vsebinsko pester in vsaj na prvi pogled nekonflikten, zdi se optimalen tako po številu dejavnosti, za katere so gospodinjstva izkazala interes, kot po številu gospodinjstev, ki bi se želela s posameznimi dejavnostmi ukvarjati,« komentira prof. dr. Ana Barbič. »Posebej velja poudariti, da je ponujeni gospodarski proizvod posameznih gospodinjstev dokaj realističen, saj v večini primerov temelji na vsaj delno zagotovljenih pogojih za izvajanje izbranih gospodarskih dejavnosti. Najmanj oziroma povsem nerealistična so le tista gospodinjstva, ki pričakujejo, da bodo uvedla nove gospodarske dejavnosti samo s pomočjo nepovratnih sredstev in najetja kreditov pod ugodnimi pogoji.«

• ***Z odgovori na vprašanje o tem, kakšne spremembe želijo vprašani videti na območju treh vasi čez pet let, so raziskovalci želeli odkriti pričakovanja domačinov. Kot so ugotovili, so programi in akcije, ki so bile v zadnjih letih usmerjene v obveščanje in osveščanje domačinov o potrebi po varovanju dediščine parka, očitno rodile sadove, saj si številni domačini želijo predvsem bolj urejena naselja in okolje ter obnovljeno stavbno dediščino. Želijo pa si tudi razvit turizem, ki naj bi v prvi vrsti prispeval k stabilnosti ali celo povečanju števila prebivalcev omenjenih treh vasi (to se je žal v zadnjih treh letih zmanjšalo z 69 na 65), predvsem pa zagotovil zaposlenost vseh domačinov.***

V pridobitev posojil in nepovratnih sredstev bodo torej gospodinjstva morala vložiti največ energije, potrebovala pa bodo tudi ustrezne informacije ter strokovno in uradno pomoč. V prvi vrsti pomoč Zavoda Park Škocjanske jame, občine, Uprave RS za varstvo narave in Urada RS za UNESCO, katerih prizadevanje je prvenstveno botrovalo nastanku parka z varstvenim režimom, ki mu lokalni prebivalci kot obetu boljših časov očitno (še) zaupajo.

Silvestra Rogelj - Petrič